

تدوین الگوی توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه مبتنی بر نظریه داده بنیاد ژایلا حیدری نقدعلی^۱، محمد جاودانی^۲، علی شیروانی شیری^۳، حجت اله صالح آبادی^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر تدوین الگوی مناسب برای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه بود. این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی بود که با استفاده از روش نظریه داده بنیاد انجام شد. مشارکت‌کنندگان بالقوه پژوهش کارشناسان و معلمان چندپایه بودند که ۲۰ نفر از آنها به شیوه نمونه‌گیری هدفمند مبتنی بر معیار انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. جمع‌آوری داده‌ها تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه یافت. کیفیت یا اعتبار پژوهش با روش‌های درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم، بررسی توسط اعضا و زاویه بندی روش شناختی رعایت گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری سه مرحله‌ای باز، محوری و انتخابی استفاده شد. طی مراحل سه‌گانه تحلیل داده‌ها ۳۷۱ کد باز و ۲۵ کد محوری و ۶ کد انتخابی حاصل و در قالب ابعاد شش‌گانه مدل پارادایمی شامل شرایط علی (فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه و کمبود منابع مالی)، پدیده محوری «توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه» (شایستگی آموزشی، شایستگی‌های روان‌شناختی، شایستگی مدیریتی، شایستگی اخلاقی و شایستگی اجتماعی)، راهبردها (سیاست‌گذاری و تدوین قوانین حمایتی از معلمان چندپایه، برنامه‌های توانمندسازی و دانش‌افزایی معلمان چندپایه، تدوین محتوای آموزشی مناسب و در دسترس، افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی و پشتیبانی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از مدارس چندپایه)، شرایط زمینه‌ای (بعد فرهنگی، بعد اجتماعی، بعد اقتصادی، بعد تاریخی و بعد سیاسی)، شرایط محیطی (مداخله‌گر) (ضعف بنیه علمی معلمان، عدم برخورداری از حمایت سازمانی لازم، محرومیت روستا، مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم و عوامل ساختاری) و پیامدها (پیامدهای توسعه حرفه‌ای بر معلمان، پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان بر دانش‌آموزان و پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان بر جامعه) جای گرفتند. یکپارچه‌سازی کدها بر مبنای روابط موجود بین آن‌ها حول محور توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه در فعالیت‌های حرفه‌ای، شکل‌دهنده مدل پارادایمی است که توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه را منعکس می‌کند. نتایج نشان داد توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه فرایندی پیچیده و چندوجهی بوده و نیازمند سیاست‌گذاری‌های کلان، جامع‌نگر و تخصصی است. اتخاذ سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های صحیح می‌تواند چشم‌انداز روشن و امیدبخشی را در جهت نیل به هدف مطلوب توسعه عدالت آموزشی در مناطق محروم در پی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: معلمان چندپایه، توسعه حرفه‌ای، نظریه داده‌بنیاد

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول) zh.heidari@cfu.ac.ir

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران m.javdani@cfu.ac.ir

۳. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران ali_shiravani@yahoo.com

۴. آموزگار دوره ابتدایی، ابواب جمعی اداره آموزش و پرورش شهرستان سبزوار y.ch.st.225@gmail.com

مقدمه

آموزش، جزئی از حقوق بشر جهانی بوده و در مرکز توسعه توانایی‌های انسانی بالقوه افراد قرار می‌گیرد، زیرا هدف نهایی آموزش کسب دانش، مهارت و چشم‌اندازهایی در کودکان است که زمینه مشارکت فعالانه در امور اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور را فراهم می‌کند. توزیع عادلانه فرصت‌های آموزشی نقش کلیدی در شکل دادن به چشم‌انداز توسعه انسانی ایفا می‌کند. رشد برابری فرصت‌های آموزشی یکی از مهم‌ترین شرایط غلبه بر بی‌عدالتی اجتماعی، کاهش نابرابری اجتماعی و شرط تقویت رشد اقتصادی و کارآیی در اقتصاد جهانی و دانش‌بنیان کنونی است.

علیرغم ضرورت برخورداری همه افراد و بویژه کودکان از حق آموزش برابر و با کیفیت هنوز در بسیاری از نقاط جهان و ایران کودکان در اثر عواملی چون فقر، جنسیت، درآمد والدین، سکونت در مناطق محروم و دورافتاده، کمبود مدرسه و کمبود معلم از فرصت‌های برابر آموزشی محروم هستند. از این رو به منظور رفع بحران مربوط به توسعه همه‌جانبه‌ی آموزش و رفع موانع مالی - خدماتی در مناطق محروم و کم‌جمعیت روستایی، سیاست توسعه مدارس چندپایه در دستور کار سیاست‌گذاران آموزشی بسیاری کشورها قرار گرفته است (Tayoni & Aboejo, 2023:2).

مدرسه‌ی چندپایه پدیده‌ای جهانی است که در اغلب کشورها، فلسفه‌ی وجودی آن دستیابی به هدف بین‌المللی «آموزش برای همه» است. مناطق دورافتاده، کم‌جمعیت و صعب‌العبور به توسعه‌ی فرصت‌های تحصیلی بیشتری نیاز دارند و همین موضوع توجه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش را به مناطق روستایی و در حاشیه معطوف کرده است. از نواحی روستایی‌نشین در ایالات متحده و فرانسه گرفته تا مناطق کوهستانی پاکستان و کوهستان‌های غربی چین، و روستاهای گینه و زامبیا، و بسیاری از کشورهای اسکاندیناوی، در زمره‌ی پوشش چندپایه قرار گرفته‌اند، به طوری که قریب به یک سوم مدارس جهان را شامل می‌شوند (Kohandel, 2021:138). همه کودکان در سن مدرسه به آموزش دسترسی دارند و دوره ابتدایی را در روستاهای خود به راحتی به پایان می‌رسانند (Demirel and Kurt, 2021). کلاس چندپایه موقعیتی است که در آن یک معلم به پایه‌های متعدد به‌طور هم‌زمان یا جداگانه در یک جلسه تدریس کند (Mortazavizadeh, 2015).

در کشور ما بنا بر شرایط جغرافیایی و وجود روستاهای محروم و کم‌جمعیت و مهاجرت روستاییان، کلاس‌های چندپایه زیادی وجود دارد؛ این آمار در سال ۹۱ حدود ۸۸۴۴۴ کلاس درس بوده است (Moslehabadi et al., 2013). با توجه به شرایط جغرافیایی و اقلیمی و منطقه‌ای روستایی و محروم ایران و کاهش جمعیت دانش‌آموزی در دوره ابتدایی و امضای عهدنامه داکار افزایش کلاس‌های چندپایه با توجه خاص به بهبود کیفیت آن امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر بوده (Aghazadeh & Fazli, 2010) و آمار سال ۱۴۰۱ مبنی بر حدود ۷۰۰ هزار دانش‌آموز و بیش از ۵۰ هزار معلم کلاس‌های چندپایه (Pourghayoumi, 2022) گواه آن است.

امروزه مدارس چندپایه، ضمن اینکه سهم قابل توجهی از «آموزش برای همه» را به خود اختصاص می‌دهند، در پی دسترسی به آموزش باکیفیت نیز هستند. در اسناد یونسکو اشاره می‌شود که «آموزش چندپایه، تنها پاسخی برای رفع کمبود معلم در نظام‌های آموزشی نیست، بلکه راهبردی برای بهبود کیفیت آموزش و پرورش در جوامع روستایی محسوب می‌شود» (Kohandel, 2021:139).

در ایران، کیفیت و چگونگی آموزش در کلاس‌های چندپایه، به عنوان یک ضرورت و واقعیت اجتناب ناپذیر، نه انتخاب و فرصت هدفمند، مطرح است (Ebrahimi, 2022). با توجه به گستردگی کلاس‌های چندپایه به عنوان ابزاری برای تعلیم و تربیت مناطق دورافتاده و محروم و نقش حیاتی معلمان چندپایه به عنوان رکن اصلی اجرای برنامه‌های مختلف آموزشی و تربیتی در بهبود کیفیت این‌گونه مدارس، توجه به توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه ضروری است. توسعه حرفه‌ای، کلید اصلی پیشرفت معلمان و رشد حرفه‌ای آنان بوده (Taherizadeh, 2013) و موفقیت بخش‌های آموزشی در تربیت دانش‌آموزان به‌طور معناداری از راه دسترسی معلمان و مشارکت آنان در فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای باکیفیت، تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Mehromhammadi, 2013). از نظر (Vasquez-Martinez et al., 2021) معلم چندپایه بودن هم چالش و هم فرصتی برای پیشرفت حرفه‌ای است. بررسی نتایج پژوهش‌ها نیز موید این نظر است. بررسی شیوه‌های آموزش در کلاس‌های چندپایه مدارس ابتدایی اتریش و فنلاند نشان داد آموزش در کلاس‌های چندپایه به طرق مختلف تحقق می‌یابد و منجر به تقویت یادگیری فردی در دانش‌آموزان می‌گردد. همچنین، آموزش معلمان با هدف آگاهی از مهارت‌های حرفه‌ای موردنیاز برای آموزش در کلاس‌های چندپایه به آموزش مطلوب در این کلاس‌ها می‌انجامد (Beihammer & Hascher, 2015). ارتباط عاطفی بین معلم و دانش‌آموز و شناخت نیازهای فردی دانش‌آموزان (Richardson, 2001)، عملکرد بهتر دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه در پنج موضوع سلامت روان، ریاضی، خواندن، زبان و علوم (Veeon, 2002)، امکان استفاده از ظرفیت یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان پایه‌های بالا و پایین به یکدیگر با تشکیل و تقویت گروه‌های کاری ناهمسن، رضایت باطنی از خدمت به کودکان محروم، ایفای نقش به عنوان طراح تجارب خلاقانه یاددهی - یادگیری در کلاس چندپایه، توسعه روحیه همکاری، دوستی و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان، امکان استفاده از ظرفیت‌های مربوط به ارتباط طولی بین مطالب درسی به علت حضور هم‌زمان پایه‌های مختلف در یک کلاس (Kohandel, 2021:118) از دیگر فرصت‌های موجود در کلاس‌های چند پایه است. علیرغم این فرصت‌ها، معلمان چندپایه به عنوان مشارکت‌کنندگان اساسی در این برنامه با چالش‌ها و مشکلات بسیاری در اجرا مواجه هستند. «اثربخشی برنامه چندپایه تا حد زیادی به معلمان متعهد و آموزش‌دیده، در دسترس بودن منابع آموزشی، تمایل و اعتماد والدین، علایق فراگیران و

نظارت مستمر توسط مدیران مدرسه بستگی دارد» (Tayoni & Abocejo, 2023:6)؛ اما شواهد حاکی از آگاهی نداشتن معلمان از فنون و روش‌های تدریس ویژه‌ی چندپایه است که به عامل مهمی در پایین آمدن کیفیت آموزش این کلاس‌ها و به تبع آن یکی از دلایل عمده‌ی استقبال کم‌رنگ معلمان برای حضور در مدارس محروم چندپایه تبدیل شده است. این معلمان با چالش‌ها و تعارضاتی چون نگرانی از قضاوت‌های ناظران نسبت به دستاوردهای آموزشی، بی‌توجهی و کم‌سوادی برخی والدین برای همکاری در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، عدم توانمندی در مدیریت همزمان دروس مختلف از پایه‌های گوناگون، عدم تسلط کافی بر محتوای درسی کلیه پایه‌ها، ترس از مشکلات رفت و آمد در مناطق صعب‌العبور، ترس از سنگینی مسئولیت‌ها و وظایفی مانند مدیریت مدرسه، تجهیز و نگهداشت اموال مدرسه، کنترل نظم و نظافت و ... در کنار تدریس و بی‌انگیزگی دانش‌آموزان به خاطر آینده تحصیلی مبهم روبرو هستند (Kohandel, 2021:119).

Mason & Burns (2014) تأثیرات منفی کلاس‌های چندپایه را در حیطه شناختی و پیشرفت درسی بررسی کرده‌اند و اعلام کرده‌اند که تدریس در این کلاس‌ها با مشکلاتی مواجه است. هرگاه برنامه‌های کلاس‌ها از طریق منابع لازم، پشتیبانی نشوند و تربیت‌معلمان به درستی صورت نگیرد، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دچار رکود می‌شود؛ چون معلمان نیاز به دوره‌های کارآموزی و کتاب‌های ویژه دارند تا وظایف خود را انجام دهند. از طرفی دانش‌آموزان ممکن است از توجه انفرادی، کمتر برخوردار شده و غالباً کارهای خود را مستقلاً انجام دهند. مواد آموزشی، مسائل مالی، ایجاد ساختمان‌های ویژه برای مدارس کوچک که در هر مکان فقط دو یا چند کلاس درس باشد تا بتوان شیوه‌های جدید تدریس را در آن‌ها اجرا کرد؛ از جمله مشکلات این کلاس‌ها می‌باشد.

آموزگاران یا معلمان کلاس‌های چندپایه کمترین آموزش‌ها را دیده‌اند و از آموزش‌های پایه معلمی بی‌بهره‌اند. در کنار این در ساختار نظام آموزش و پرورش نیز برنامه‌ریزی خاصی برای توجه به رده‌های درس چندپایه صورت نگرفته است. می‌توان گفت آنچه از بررسی نظام آموزشی برمی‌آید گویی وجود کلاس‌های چندپایه به فراموشی سپرده شده است (Esmaeeli, 2016).

علی‌رغم اینکه معلمان این کلاس‌ها چند کلاس را هم‌زمان تدریس می‌کنند، وقت و زمان آموزش مانند مدارس عادی در حد ۴۵ دقیقه است، در صورتی که آموزش چندپایه ماهیتاً منابع و زمان زیادی می‌طلبد. شیوه‌های نامناسب برای تربیت‌معلم، برنامه‌ریزی درسی، ارزشیابی و اداره کلاس چندپایه استفاده شده است؛ بنابراین یکی از چالش‌های بزرگ این کلاس‌ها عدم تأمین امکانات برای تدریس چندپایه، آموزش کافی و مناسب و تربیت اصولی معلمان چندپایه است (Birch & Lally, 2000)؛ Aghazadeh & Fazli, 2010؛ Asdaki, 2001).

Matshidiso (2014) در مطالعه خود با عنوان کیفیت آموزش و پرورش عمومی برای همه، به چالش‌های تدریس در کلاس‌های چندپایه روستایی، اشاره کرده است. در آفریقای جنوبی آموزش

در کلاس‌های چندپایه با چالش‌هایی روبه‌رو است و معلمان نگرش منفی نسبت به آموزش در کلاس‌های چندپایه دارند و علاوه بر این هیچ آموزش خاصی برای معلمان کلاس‌های چندپایه ارائه نشده است.

کمبود اطلاعات معلمان، عدم آموزش آن‌ها ویا آماده‌سازی برای موقعیت‌های چندپایه (Kamel, 2013)، به کارگیری سرباز معلم، آموزشیاران نهضت سوادآموزی، خرید خدمتی، حق‌التدریس و فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت‌معلم در اولین سال خدمت، فقدان حمایت و پشتیبانی مدیران مناطق و معلمان راهنما از این طیف معلمان و در نتیجه شتاب‌زدگی و سردرگمی آنان؛ ضعف در اداره و کنترل کلاس چندپایه، عدم آگاهی از روش‌های تدریس و در نتیجه کاهش اعتماد به نفس و انگیزه معلمان که باعث می‌شود در بدترین وضعیت ممکن آموزشی، بدترین کیفیت را ارائه دهند (Mortazavizadeh, 2015)، از جمله دیگر چالش‌های تدریس در کلاس‌های چندپایه است که برخی از آنها خود موضوع پژوهش‌های بعدی را تشکیل داده‌اند؛ برای مثال شناسایی منابع استرس شغلی در معلمان چندپایه (Nazari, 2020)، شناسایی اثربخش‌ترین شیوه تدریس کلاس‌های چندپایه (Klidari, 2020)، شناسایی موانع به کارگیری روش‌های نوین تدریس در کلاس‌های چندپایه (Darwishnour, 2020)، روش‌ها و راهبردهای تدریس در کلاس‌های چندپایه با تأکید بر روش یادگیری خودراهبری (Ezzati, 2020) و راهبردهای برقراری ارتباط مؤثر در کلاس‌های چندپایه (Zare Khormizi, Saadatmand & Keshtiarai, 2020).

مرورچالش‌های موجود معلمان در تدریس چندپایه و نتایج پژوهش‌های انجام شده، فقدان یک رویکرد منسجم و جامع توسعه حرفه‌ای که برآمده از تجارب زیسته معلمان چندپایه و با نگاهی همه جانبه‌نگر به عوامل، زیرساخت‌ها، راهبردها و پیامدهای تدریس چندپایه بوده و پاسخگوی نیازهای واقعی آنان در تدریس باشد، را آشکار می‌سازد.

حرفه‌ای شدن فرآیندی است که به‌وسیله آن انجام یک حرفه یا شغل مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای می‌شود. معلم حرفه‌ای باید درک عمیق‌تری از دانش محتوایی، رشد کودک، سبک‌های یادگیری، راهبردهای تدریس و مجموعه‌ای جدید از ارزش‌ها همراه با احترام به تفاوت‌های فردی، همکاری با همکاران و گرفتن بازخورد مداوم از تدریس و قابلیت هدایت و تغییر و ارتباط مؤثر داشته باشد. رویکردهای جدید در تربیت و آموزش مداوم معلمان، بر اساس توسعه مفهوم رویکرد سیستمی به آموزش، در نظر گرفتن تدریس به‌عنوان فعالیت حرفه‌ای و سیاست‌های حمایت‌کننده توسعه حرفه‌ای به وجود آمده و آموزش نیاز مداوم زندگی حرفه‌ای معلمان شده است (Vailant, 2013). هر نوع بی‌توجهی در کسب این مهارت‌ها، عدم موجودیت شغلی و حرفه‌ای را به اثبات می‌رساند. در این راستا، روش نظریه داده بنیاد امکان بررسی عمیق‌تر موضوع توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه را با رویکردی جامع‌نگر فراهم می‌سازد. از این رو هدف اصلی، پاسخ به این سؤال پژوهش

است که الگوی مناسب توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شد. نظریه داده‌بنیاد یکی از روش‌های پژوهش محسوب می‌شود که از طریق آن نظریه بر مبنای مفاهیم اصلی حاصل از داده‌ها شکل می‌گیرد؛ یعنی روند شکل‌گیری نظریه در این روش حرکت از جز به کل است این روش با استفاده از رویکرد استقرایی سعی در مفهوم‌سازی داده‌ها، گردآوری و تحلیل داده‌ها به صورت توأم به‌گونه‌ای دارد که مدل به‌صورت مستقیم از داده‌ها ظاهر شود. این بر خلاف رویکرد قیاسی غالب در پژوهش است که با بررسی ادبیات موضوع، چارچوب مفهومی یا تئوری تدوین می‌گردد و سپس داده‌ها با استفاده از ابزارهای پژوهش جمع‌آوری می‌شوند تا در پی تحلیل آن‌ها، چارچوب مفهومی استخراج گردد (Danaeifard, 2005). بنابراین در این پژوهش کیفی بر مبنای طرح نظام‌مند نظریه داده‌بنیاد ادراک شرکت‌کنندگان پیرامون فرایند، محتوا، راهبردها، زمینه و پیامدهای مشارکت توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه و روابط بین آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. مشارکت‌کنندگان بالقوه کارشناسان و معلمان چندپایه بودند که ۲۰ نفر از آنها (۳ کارشناس اداری شامل معاونت آموزش ابتدایی، کارشناس مسئول آموزش ابتدایی، کارشناس عشایر؛ ۶ نفر از راهبران آموزشی و تعداد ۱۱ نفر از معلمان چندپایه) به شیوه نمونه‌گیری هدفمند مبتنی بر معیار انتخاب شدند. این افراد تجارب بسیاری در تدریس و آموزش کلاس‌های چندپایه داشته و از آگاه‌ترین افراد و سرشار از اطلاعات در مورد موضوع پژوهش بودند.

برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. جمع‌آوری داده‌ها تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه یافت و با مسئولین و راهبران آموزشی و معلمان باتجربه و با سابقه تدریس بالای ۲۵ سال سابقه که تجارب زیسته ارزشمندی در ارتباط با پدیده مورد پژوهش داشتند، مصاحبه به عمل آمده و تجارب و نگرش‌های آن‌ها ثبت شد. در فرایند گردآوری اطلاعات، گام‌به‌گام مفاهیم و گزاره‌ها در این خصوص انباشته شده که تا مصاحبه پانزدهم نظریه داده‌ها تا حدودی محرز شده بود. ولی جهت اطمینان، مصاحبه‌ها تا مصاحبه ۲۰ ادامه یافت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد. کیفیت یا اعتبار پژوهش با روش‌های درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم (مصاحبه با افرادی که ۲۵ سال سابقه کار در مدارس چندپایه داشتند)، بررسی توسط اعضا (متن مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی به منظور تایید مشارکت‌کنندگان در پژوهش در اختیار آن‌ها قرار می‌گرفت) و زاویه‌بندی روش‌شناختی (استفاده از روش‌های مختلف گردآوری داده‌ها نظیر روش مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی منابع و متون تخصصی و همچنین مصاحبه نیمه ساختاریافته) رعایت گردید.

یافته‌های پژوهش

طی مراحل سه‌گانه تحلیل داده‌ها ۳۷۱ کد باز، ۲۵ کد محوری و ۶ کد انتخابی حاصل و در قالب ابعاد شش‌گانه مدل پارادایمی قرار گرفت. الگوی بدست آمده شامل ۶ محور به شرح ذیل است:

۱. پدیده محوری

پدیده محوری در این پژوهش توسعه حرفه‌ای معلمان چند پایه بود. در این زمینه تحلیل دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش ۵ کد محوری شایستگی آموزشی، شایستگی روان‌شناختی، شایستگی مدیریتی، شایستگی اخلاقی و شایستگی اجتماعی را نمایان ساخت. نتایج در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. پدیده محوری توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

کد انتخابی	کد محوری	کدهای باز
توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه	شایستگی آموزشی	تسلط بر مطالب آموزشی، روش‌های تدریس و دروس شش پایه تحصیلی و تجربه آموزشی کلاس‌های چندپایه، آشنایی با کاربرد وسایل کمک آموزشی، آشنایی با روش تلفیقی، آشنایی با روانشناسی یادگیری
	شایستگی‌های روان‌شناختی	آشنایی با مسائل تربیتی، توانایی حل مسائل اخلاقی، آشنایی با روان‌شناسی کودک، شناخت ویژگی‌های جسمانی و روانی دانش‌آموزان و تفاوت‌های فردی، تاب‌آوری در مواجهه با مسائل و مشکلات مدارس چندپایه، علاقه‌مندی به شغل معلمی، داشتن اعتماد به نفس بالا
	شایستگی مدیریتی	آشنایی با امور اداری، برخوردای همزمان از مهارت مدیریت مدرسه و تدریس چندپایه، مشارکت فراگیران در تدریس، تقسیم کار
	شایستگی اخلاقی	صبور، با حوصله، خلاق، مبتکر، فداکار، پشتکار فراوان، سعه صدر، دلسوز، مهربان، تعادل روحی، اقتدار مثبت، تلاش‌گر، توانمند، تعادل جسمی
	شایستگی اجتماعی	روابط عمومی سالم، تعامل و همیاری با اولیا دانش‌آموزان و استفاده از نظرات آنان، بومی بودن معلم، آشنایی با فرهنگ مردم مناطق محروم، امید به آینده

شایستگی آموزشی: امروزه معلمان باید به‌طور مداوم مهارت‌ها و دانش‌های خود را به‌روز کنند و از استراتژی‌های جدید آموزشی آگاهی داشته و آن‌ها را توسعه دهند. این مضمون در این پژوهش بارها از زبان شرکت‌کنندگان شنیده شد به عنوان نمونه مشارکت‌کننده (۹) این‌چنین بیان می‌کند: «از مهم‌ترین ویژگی‌های معلمان چندپایه تسلط بر روش‌های تدریس است اگر معلم چندپایه با انواع روش‌های تدریس آگاهی کامل داشته باشد و به‌صورت تجربی با انواع روش‌های تدریس کار کرده باشد می‌تواند در موقعیت‌های مختلف کلاسی و در موضوعات مختلف درسی بهترین و مناسب‌ترین و موثرترین روش تدریس را انتخاب کرده و کار آموزش را به نحوی بسیار مطلوب ارائه دهد و به اهداف آموزشی دست پیدا نماید».

شایستگی روان‌شناختی: معلمان چندپایه، به دلیل مسائل خاص مربوط به کلاس‌های چندپایه، باید دارای شایستگی‌های روان‌شناختی ویژه‌ای باشند تا تحمل دشواری‌های مربوط به تدریس در این‌گونه کلاس‌ها را داشته باشند. به عنوان نمونه یکی از مشارکت‌کنندگان (۷) در این‌باره چنین می‌گوید: «معلم چندپایه باید علاقه‌مند به دانش‌آموزان و ابراز دوستی با دانش‌آموزان نماید، آشنایی کامل با مسائل تربیتی و پرورشی دانش‌آموزان مدارس چندپایه داشته باشند، قادر به حل مسائل مشکلات تربیتی و اخلاقی دانش‌آموزان باشند، مهارت در تربیت نسل با اخلاق مفید برای جامعه را داشته باشد، دارای فضایل اخلاقی باشند».

به باور مشارکت‌کننده (۱۱) «معلمان چندپایه باید عاشق کار معلمی و درس دادن باشند زیرا کار در کلاس‌های چندپایه کاری بسیار سخت و طاقت‌فرساست که بدون عشق و علاقه به کار معلمی امکان‌پذیر نمی‌باشد».

شایستگی مدیریتی: در مدارس چندپایه معمولاً معلمان هم‌زمان عهده دار چندین مسئولیت هستند که علاوه بر تدریس باید کارهای مرتبط به مدیریت دفترداری، سرایداری، معلم پرورشی، معلم تربیت‌بدنی و غیره، را هم‌زمان انجام دهند که لازمه انجام این امور داشتن تخصص و مهارت در هر کدام از مسئولیت‌هایی است که در بالا ذکر شد. در رابطه با این موضوع یکی از مشارکت‌کنندگان (۶) می‌گوید: «با توجه به سنگینی کار تدریس در کلاس‌های چندپایه و محول شدن کلیه مسئولیت‌ها مربوط به مدرسه به یک نفر، معلم چندپایه، باید کارها را به‌خوبی مدیریت کند و مدیر خوبی باشد و بخشی از مسئولیت‌ها را به دانش‌آموزان واگذار کند. مخصوصاً در امر تدریس از دانش‌آموزان کمک بگیرد و تقسیم کار کند».

شایستگی اخلاقی: لازمه موفقیت در انجام هر کاری و از عوامل مهم پیروزی صبر و حوصله و پشتکار فراوان می‌باشد. در سایه صبر و حوصله و پشتکار می‌توان بر مشکلات فائق آمد و به هدف موردنظر رسید. برای موفقیت در کلاس‌های چندپایه هم باید به فضائل اخلاقی آراسته بود. در این رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان (۸) این‌طور بیان می‌کند: «معلم چندپایه باید دارای حوصله و صبر و پشتکار فراوان باشد زیرا بدون این ویژگی‌ها با توجه به سختی شرایط موجود در دوره‌های درس نمی‌توان موفق شد؛ زیرا با کوچک‌ترین ناملازمات اگر صبور نباشیم و پشتکار نداشته باشیم از ادامه کار دلسرد شده و میدان را خالی خواهیم کرد».

مشارکت‌کننده (۱۷) معتقد است: «تدریس هم‌زمان پنج تا شش پایه در یک کلاس با سنین مختلف و علایق و سلاقی و نگرش‌های مختلف، مختلط بودن دختر و پسر جز با صبر و حوصله بسیار بالا امکان‌پذیر نخواهد بود».

شایستگی اجتماعی: برای شناخت هر چه بهتر دانش‌آموزان، معلمان چندپایه باید دارای مهارت‌های اجتماعی بالایی باشند تا بتواند با تعامل با اولیا دانش‌آموزان هر چه بیشتر با روحيات

دانش‌آموزان آشنا شوند و با توجه به شناختی که از دانش‌آموزان پیدا کرده رفتار متناسب با هر دانش‌آموز را داشته باشند. در این زمینه مشارکت‌کننده (۱۶) می‌گوید:

«یک معلم چندپایه باید روابط عمومی قوی سالمی داشته باشد تا بتواند با ارتباطی که با پدر مادر دانش‌آموزان برقرار می‌کند برای شناخت ویژگی‌های روحی، روانی، جسمانی، روحیات و خلیقات دانش‌آموزان تلاش کند و هر چه بهتر دانش‌آموزان خود را بشناسد».

از نظر مشارکت‌کننده (۴) «یک معلم چندپایه از محلی که مشغول انجام وظیفه است، باید درک و فهم درستی از فرهنگ آن داشته باشد تا مشکلی پیش نیاید تا آموزش به‌خوبی پیش برود چه خوب است که معلم بومی باشد تا شیوه و راه و رسم درست و رفتار متناسب با فرهنگ منطقه را در حد امکان مراعات نماید و فرصت کافی برای آموزش بیشتر داشته باشد».

۲. شرایط زمینه‌ای

تحلیل و بررسی نظرات مشارکت‌کنندگان نشان داد که شرایط و عوامل زمینه‌ای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه ذیل ابعاد ۵ گانه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و سیاسی سازمان می‌یابد. نتایج حاصل از تحلیل این بخش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شرایط زمینه‌ای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

تاریخی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصاد ایران	بعد فرهنگی	ارتقا فرهنگ معلمان برای سازگاری با محیط، آشنایی با فرهنگ غنی اسلامی-ایرانی، ارتقا فرهنگ خانواده‌ها برای درک بهتر دانش‌آموزان، ارتقا فرهنگ جامعه برای بها دادن به تعلیم و تربیت و ارج نهادن به منزلت معلم، اشاعه فرهنگ اسلامی در جامعه
	بعد اجتماعی	ارتقا پایگاه اجتماعی، حفظ شان و منزلت اجتماعی، رعایت هنجارهای جامعه
	بعد اقتصادی	تامین رفاه، امنیت و آرامش معلم
	بعد تاریخی	آشنایی با ویژگی‌های معلمان برجسته در طول تاریخ، آشنایی با تاریخ تعلیم و تربیت ایران و جهان
	بعد سیاسی	آشنایی با مسائل سیاسی داخلی و خارجی، اثرگذاری نظرات معلمان در سیاست‌گذاری‌های تعلیم و تربیت، قدرت تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی

بعد فرهنگی:

از نظر مشارکت‌کننده (۷) «جدای از فرهنگ حاکم بر جامعه معمولاً مردم کشورمان در مناطق مختلف با فرهنگ‌های متفاوت زندگی می‌کنند؛ که برای زندگی، یا کار در این مناطق باید با فرهنگ منطقه مورد نظر کاملاً آشنا بود تا کار یا زندگی بدون هیچ مشکلی به روند خود ادامه دهد؛ بنابراین اگر معلم بومی منطقه باشد و با فرهنگ منطقه آشنا باشد بهتر است». مشارکت‌کننده دیگر (۱۶) معتقد است: «از لحاظ فرهنگی کشور ما از یک فرهنگ غنی برخوردار است و انتقال این فرهنگ

غنی ایرانی اسلامی به نسل آینده، وظیفه‌ی آموزش و پرورش و در راس همه معلمان بویژه معلمان چندپایه است که در مناطق محروم خدمت می‌کنند».

بعد اجتماعی:

در رابطه با اثر اجتماع بر توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه یکی از مشارکت‌کنندگان (۲) بیان می‌دارد: «معلمان چندپایه باید به لحاظ علمی شاخص باشند، در انتخاب معلمان چندپایه دقت بیشتری شود و معلمان باید سرشناس باشند در بین مردم شناخته شده باشد معلمانی را انتخاب کنند که به لحاظ اجتماعی و از نظر اجتماعی دارای مقام بالایی باشند مردم برای او احترام قائل باشند مورد قبول اجتماع باشند».

بعد اقتصادی:

در رابطه با تأثیر اقتصاد بر توسعه معلمان چندپایه نظر مشارکت‌کننده (۱۰) چنین است: «معلمان چندپایه به لحاظ اقتصادی نیز باید تأمین شود و اگر تأمین نباشند در نظر دانش‌آموزان مقام و احترام معلم پایین خواهد آمد و این برای یک معلم وضعیت مناسبی نیست».

به باور مشارکت‌کننده (۶) «به لحاظ اقتصادی باید مشکلات معیشتی معلمان برطرف شود و با خاطری آسوده فقط به شغل خود که همان تدریس در کلاس‌های چندپایه است بپردازد. وقتی به لحاظ اقتصادی و درآمد و معلمان در وضع مطلوب باشند به نظر من از لحاظ جایگاه اجتماعی نیز مقام معلم ارتقا پیدا خواهد کرد و در جامعه بیشتر مورد احترام قرار خواهد گرفت».

بعد تاریخی:

یکی از مشارکت‌کنندگان (۱۹) در مورد اثر تاریخ بر رشد و توسعه‌ی معلمان چندپایه می‌گوید: «با توجه به سابقه تاریخی مکتب‌خانه‌ها در کشور ما در امر آموزش، این مورد می‌تواند برای مدارس چندپایه الگو باشد. با توجه به مکتب‌خانه‌ها در ایران و وجود حس همکاری در بین دانش‌آموزان ابتدایی و این که هم‌سال آموزی یک شیوه آموزشی است می‌توان از مکتب‌خانه‌های قدیمی الگو برداری کرد».

بعد سیاسی:

مشارکت‌کنندگان در رابطه با اثرات و ابعاد مختلف سیاسی معلمان چندپایه معتقدند: «معلمان باید از اوضاع سیاسی مطلع باشند تا بتوانند در موقع لزوم نظرات خود را در رابطه با اوضاع سیاسی کشور بیان کنند» (۳)؛ یا «یک معلم به لحاظ سیاسی نیز نباید در حاشیه قرار گیرد، حداقل باید در سیاست‌گذاری‌های مربوط به حرفه خود اثرگذار باشد» (۱۵)؛ مشارکت‌کننده (۲۰) می‌گوید: «معلمان باید قدرت تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی را داشته باشند و مسائل سیاسی را به درستی درک کنند».

تحلیل دیدگاه مشارکت کنندگان در پژوهش دو دسته عوامل موثر بر توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه شامل: فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه و کمبود منابع مالی را آشکار ساخت.

جدول ۳. شرایط علی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

عوامل موثر رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان	فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه	برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت، کارگاه‌های آموزشی و جاسات دانش افزایی. استفاده از تجارب پیشکسوتان و اساتید دانشگاه، کسب مهارت‌های تدریس، مطالعه منابع جدید درسی، مقالات و نشریات و ارتقا و به روز رسانی دانش و اطلاعات، پژوهش و تحلیل کتب درسی، آشنایی با روش‌های نوین تدریس چندپایه
	کمبود منابع مالی	کمبود منابع مالی در مدارس چندپایه، کمبود تجهیزات مدارس چند پایه، فرسودگی تجهیزات مدارس چندپایه، کمبود امکانات رفاهی مدارس چندپایه، کمبود امکانات بهداشتی مدارس چندپایه، نبود امکانات رسانه‌های ارتباط جمعی، عدم دسترسی به اینترنت، مشکل رفت و آمد معلمان چندپایه، کافی نبودن حقوق و مزایا نسبت به سختی کار، هزینه زیاد برای دولت به علت گستردگی مناطق، عدم تشکیل کلاس‌های ضمن خدمت به علت کمبود منابع مالی، فضای نامناسب فیزیکی کلاس و مدارس چندپایه

فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

از نظر مشارکت کننده (۱۸) «عوامل مؤثر بر رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان بستگی به تعداد کلاس و تعداد دانش‌آموزان تحت پوشش دارد هرچه کلاس‌های چندپایه و تعداد دانش‌آموزان کمتر باشد معلم فرصت بیشتری برای توسعه حرفه‌ای خود دارد و هم به صورت مؤثرتر می‌تواند در رسیدن به هدف‌های آموزشی عمل و تدریس نماید و در انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان موفق باشد یک معلم چندپایه باید سطح علمی خود را به صورت پیوسته و مستمر ارتقا بخشد تا آگاهی کاملی از شیوه کلاس‌داری و نحوه تدریس در دوره‌های چند پایه را به دست آورد».

مصاحبه شونده (۱۰) بیان می‌دارد: «تشکیل دوره‌های ضمن خدمت برای به روز رسانی آگاهی و اطلاعات معلمان چند پایه بسیار مؤثر است، البته اگر تشکیل این گونه کلاس‌ها تنها برای رفع مسئولیت و ارائه گزارش و آمار باشد، نمی‌تواند کارایی لازم را داشته باشد».

کمبود منابع مالی:

در رابطه با مسائل و مشکلات مربوط به کمبود منابع مالی در مدارس چند پایه به نظر یکی از مشارکت کنندگان (۱) «کمبود وسایل کمک آموزشی کافی و مناسب برای تدریس، فضای فیزیکی کلاس‌های چندپایه بسیار نامناسب و غیرایمن و غیراستاندارد هستند و معمولاً از مکان‌ها و فضاهای خالی موجود در روستا که اصلاً مناسب تدریس نیستند استفاده می‌شود، یا اگر مردم روستا

و مسئولین همت کنند و فضایی را جهت کلاس بسازند، معمولاً یک اتاق بسیار کوچک با نور کم و بسیار سنتی خواهند ساخت که باز هم مشکل را حل نخواهد کرد».

مشارکت‌کننده دیگری (۱۵) بیان می‌دارد: «یکی از مهم‌ترین مسائل موجود بر سر راه توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه، من فکر می‌کنم مسئله مالی باشد زیرا در شرایط اقتصادی کنونی بیشترین دغدغه مردم به‌خصوص قشر ضعیف، دغدغه مالی و اقتصادی می‌باشد، که معلمان نیز از این موضوع استثنا نمی‌باشند زیرا از نظر حقوق و مزایا فعلاً در وضعیت مناسبی قرار ندارد و یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های معلمان مسئله‌ی مالی است که باید فکری جدی درباره حقوق و مزایای معلمان صورت پذیرد تا ناچار نباشند که به شغل‌های دیگری جهت تأمین مخارج زندگی رو بیاورند که بعضی از این شغل‌ها در حد شأن و مقام و منزلت معلمان نمی‌باشد».

۴. شرایط مداخله‌گر

تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد علاوه بر شرایطی که به‌طور مستقیم باعث توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه می‌شوند عواملی وجود دارند که در ارتباط با این شرایط بوده تداوم یا عدم تداوم توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه می‌شوند. شرایط محیطی مداخله‌گر شامل یک کد انتخابی «مسائل و مشکلات معلمان چندپایه» می‌باشد که این کد انتخابی خود شامل پنج کد محوری، «ضعف بنیه علمی معلمان»، «عدم برخورداری از حمایت سازمانی لازم»، «محرومیت روستا»، «مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم»، «عوامل ساختاری» می‌باشد.

جدول ۴. شرایط مداخله‌گر در توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

مسائل و مشکلات معلمان چندپایه	ضعف بنیه علمی معلمان	محتوای زیاد کتب درسی، کمبود اطلاعات معلمان، عدم آشنایی با روش‌های تدریس، عدم آشنایی معلمان با محتوای کتب‌های درسی و شیوه‌ی درست کلاس‌داری، انتخاب معلمان کم تجربه، استفاده از سرباز معلم، عدم تسلط بر فن‌آوری‌های نوین از سوی معلمان چندپایه، برگزار نشدن گردش‌های علمی به خاطر کمبود منابع مالی
	عدم برخورداری از حمایت سازمانی لازم	بی‌توجهی مسئولین به مدارس و معلمان چندپایه، عدم تمایز بین معلمان چندپایه و تک پایه، دست‌وپاگیر بودن قوانین و مقررات موجود، استفاده از راهبران بی‌تجربه
	محرومیت روستا	فقر مالی و سوء تغذیه دانش‌آموزان مناطق محروم، سواد کم والدین و فقر فرهنگی مناطق محروم، به کارگیری دانش‌آموزان برای کمک به اقتصاد خانواده، ارزش کم تحصیل در برابر کار و درآمد در مناطق محروم، عدم انگیزه برای تحصیل در بین دانش‌آموزان
	مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم	بعد مسافت برای معلم، دوری مراکز دانشگاهی و عدم امکان تحصیل برای معلمان چندپایه، عدم علاقه معلمان به کلاس‌های چندپایه، اختلاف سنی دانش‌آموزان مدارس چندپایه، دوزبانه بودن مناطق محروم، مختلط بودن کلاس

	عوامل ساختاری	لزوم برخورداری از ساختار منعطف و روزآمد و اجتناب از تمرکزگرایی در برنامه‌ریزی درسی مدارس چندپایه، ساخت و تجهیز فضای مناسب و استاندارد مدارس چندپایه، تناسب حجم کتب و محتوا با محیط یادگیری و تدوین کتب درسی مخصوص، توجه خاص به نیازهای یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی کارآمد معلمان، طراحی راهبردهای آموزشی موثر و مفید، بالابردن کیفیت مخابرات و اینترنت در روستا، الگوبرداری از آموزش و پرورش موفق درجهان
--	---------------	--

مسائل و مشکلات معلمان چندپایه:

ضعف بنیه‌ی علمی معلمان:

یکی از مصاحبه‌شوندگان (۲) می‌گوید: «یکی از مشکلات مدارس چندپایه کمبود اطلاعات معلمان چندپایه می‌باشد. به‌طور معمول برای تدریس کلاس‌های چندپایه از سرباز معلم و یا از معلمانی که تجربه آموزشی ندارند استفاده می‌شود که این گونه معلمان نه اطلاعاتی از کلاس چندپایه دارند، نه از محتوای کتب درسی».

عدم برخورداری از حمایت سازمانی لازم:

از نظر مشارکت‌کنندگان در پژوهش (۷) «قوانین و مقررات موجود جهت رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان بسیار دست و پاگیر و مانع از رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان می‌شود به عنوان مثال برای ادامه تحصیل معلمان را مامور به تحصیل نمی‌کنند یا در طول خدمت فقط یک بار مدرک تحصیلی اعمال می‌شود».

محرومیت روستا:

به باور مشارکت‌کننده (۴) «در مناطق محروم به علت عدم امکانات و شرایط لازم معمولاً اکثر خانواده‌ها منبع درآمدی مناسبی ندارند و در فقر مالی به سر می‌برند؛ که این فقر مالی بی‌تأثیر بر روی دانش‌آموزان نخواهد بود».

مشارکت‌کننده (۲۰) معتقد است: «دانش‌آموزان مناطق روستایی دارای سوء تغذیه هستند و از تغذیه‌ی مناسبی برخوردار نیستند». از نظر مشارکت‌کننده (۵) «ارزش درآمد و کار در نظر روستاییان بیشتر از تحصیل در مدرسه می‌باشد و معمولاً دانش‌آموزان بیشتر وقت خود را صرف کار کردن و کمک کردن به اقتصاد خانواده هستند».

مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم:

مشارکت‌کنندگان در پژوهش در رابطه با مسائل و مشکلات ناشی از دورافتاده بودن مناطق محروم موارد بسیاری را مطرح کردند که در ادامه به نمونه‌ای از آنها اشاره می‌شود. «دشواری بودن ادامه تحصیل برای معلمان چندپایه با توجه به بعد مسافت و دوربودن معلم از مراکز دانشگاهی و مراکز مطالعاتی تأثیر نامطلوبی بر رشد معلم چندپایه دارد» (۱۵). «مناطق که

مدارس چندپایه در آنجا قرار دارند معمولاً دانش‌آموزان آشنایی کامل با زبان فارسی ندارند و با زبان محلی تکلم می‌کنند و این امر مشکلات زیادی را برای تدریس ایجاد می‌کند» (۶). «به علت کمبود جمعیت دانش‌آموزی یک معلم مجبور است از پیش دبستانی تا پایه ششم را به‌طور هم‌زمان و در یک کلاس تدریس کند؛ یعنی دانش‌آموزان در یک طیف سنی بین ۵ تا ۱۲ سال قرار دارند و این در صورتی است که تکرار پایه و یا بازمانده از تحصیل نباشند که در این صورت اختلاف سنی زیاد تر هم می‌شود که این اختلاف سنی مشکلات خاص خود را به همراه دارد» (۱۴).

عوامل ساختاری:

در رابطه با عوامل ساختاری «از جمله مشکلات، می‌توان به حجم بالای کتاب‌های درسی اشاره کرد که حداقل هر معلم چندپایه، هر موضوع درسی را باید حدود ۵۰۰ صفحه را در یک سال تحصیلی تدریس نماید که کار بسیار سخت و مشکلی است. به عنوان مثال کتاب علوم مربوط به ۵ یا ۶ پایه تحصیلی در حدود ۶۰۰ صفحه می‌باشد که باید در طول سال تحصیلی تدریس شود» (۹). «بعضی از مدارس چندپایه دارای ۶ پایه تحصیلی کامل هستند و گاهی اوقات در بعضی از روستا تعداد دانش‌آموزان به بالای ۱۵ نفر می‌رسد. ۶ پایه تحصیلی، ۱۵ دانش‌آموز با یک معلم، کار سخت و دشواری است، نباید برای هر معلم بیشتر از سه پایه در نظر بگیرند» (۱۷).

«کتاب‌هایی که در مدارس تک‌پایه تدریس می‌شود با مدارس چندپایه یکی است. مدارس تک‌پایه باید کتاب را در طول سال تحصیلی به پایان برسانند، مدارس چندپایه هم باید آن‌ها را به پایان برسانند. حال این مسئله را در نظر بگیرید چگونه می‌شود، این حجم از کتاب‌ها را توسط یک معلم، به پایان رساند و تمام آن‌ها را تدریس کرد و هم انتظار داشت دانش‌آموزان محتوای آموزشی را یاد بگیرند. برای یادگیری دانش‌آموزان، نیاز به توجه، تکرار، تمرین و رفع اشکال نیاز دارند. آیا در مدرسه چندپایه فرصت انجام چنین کاری پیش می‌آید؟ تمام دغدغه‌ی معلم در طول سال تحصیلی این است که فقط بتواند کتاب‌ها را تمام کند» (۸).

۵. راهبردها

تحلیل دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش راهبردهای ذیل را برای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه نمایان ساخت: سیاست‌گذاری و تدوین قوانین حمایتی از معلمان چندپایه، برنامه‌های توانمندسازی و دانش‌افزایی معلمان چندپایه، تدوین محتوای آموزشی مناسب و افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی، پشتیبانی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از مدارس چندپایه.

جدول ۵. راهبردهای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

راهبردهای توسعه حرفه‌ای	سیاست گذاری و تدوین قوانین حمایتی از معلمان چندپایه	پیش بینی فوق العاده ویژه سختی شرایط کار برای معلمان چندپایه، برخورداری از معلم‌یار در مدارس چندپایه، وضع قانون مبنی بر عدم تدریس بیش از سه پایه برای معلمان چندپایه، در نظر گرفتن آمار متعارف دانش‌آموزان در هر کلاس، افزایش راهبران آموزشی ویژه مدارس چندپایه، تدوین شاخص های ارزشیابی عملکرد تناسب با شرایط کار معلمان چندپایه، اختصاص رشته‌ای مجزا در دانشگاه فرهنگیان، مرتبط بودن مدرک تحصیلی، تسهیل شرایط امکان ادامه تحصیل برای معلمان چندپایه، فراهم کردن محیطی آرام و کم تنش برای کاستن از فشار روانی وارد بر معلمان چندپایه
	برنامه های توانمندسازی و دانش افزایی معلمان چندپایه	تشکیل جلسات هفتگی معلمان چندپایه و به اشتراک گذاشتن تجربیات معلمان چندپایه، برگزاری جلسات تخصصی برای معلمان چندپایه، آشنایی با روش‌های آموزش تلفیقی، به روز کردن روش ها و فنون تدریس، برگزاری منظم کارگاه های آموزشی، استفاده از مدرسان زبده در کلاس های آموزشی، استفاده از اساتید با تجربه کار در کلاس های چندپایه، برگزاری مسابقات علمی ویژه ی معلمان، شنیدن نظرات معلمان از سوی مسئولین و ترتیب اتردادن به نظرات معلمان، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ، استفاده از فضای مجازی و اینترنت، برگزاری سمینارها و گردهمایی ها آموزش و آگاهی بخشی به خانواده‌های عشایری و روستایی
	تدوین محتوای آموزشی مناسب و در دسترس	تغییر ویژه در محتوای آموزشی دانشجویان تربیت معلم، رایگان بودن نشریات مخصوص معلمان چندپایه، تدوین محتوای آموزشی با رویکرد گروهی، در نظر گرفتن مشوق‌های موثر برای مطالعه کتاب، بهادادن به افزایش اطلاعات معلمان چندپایه
	افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی	اعطای وام به معلمان باسود پایین، تسهیل استفاده از مکان های تاریخی -فرهنگی و... برای معلم، ارائه خدمات رفاهی رایگان به معلمان چندپایه
	پشتیبانی سخت افزاری و نرم افزاری از مدارس چندپایه	تسهیل دسترسی به اینترنت، دردسترس بودن وسایل کمک آموزشی، تجهیز مدارس چندپایه به فناوری های نوین آموزشی، سرویس ایاب و ذهاب دانش آموزان مدارس چندپایه

سیاست گذاری و تدوین قوانین حمایتی از معلمان چندپایه:

تحلیل دیدگاه مشارکت کنندگان حاوی راهبردهای موثر و عملی برای رفع مشکلات موجود در مسیر توسعه حرفه‌ای معلمان چند پایه بود. برخی راهبردها با تدوین سیاست‌ها و قوانینی چون «پیش بینی فوق العاده ویژه سختی شرایط کار برای معلمان چندپایه، برخورداری از معلم‌یار در مدارس چندپایه، وضع قانون مبنی بر عدم تدریس بیش از سه پایه برای معلمان چندپایه، در نظر

گرفتن آمار متعارف دانش‌آموزان در هر کلاس، افزایش راهبران آموزشی ویژه مدارس چندپایه، تدوین شاخص‌های ارزشیابی عملکرد تناسب با شرایط کار معلمان چندپایه، مرتبط بودن مدرک تحصیلی، تسهیل شرایط امکان ادامه تحصیل برای معلمان چندپایه و فراهم کردن محیطی آرام و کم‌تنش برای کاستن از فشار روانی وارد بر معلمان چندپایه» ارتباط دارند. به عنوان نمونه مشارکت‌کننده (۱۶) می‌گوید: «تدوین قانون یا بخشنامه‌های ویژه برای گزینش معلمان ویژه‌ی این کلاس‌ها، تدوین محتوای آموزشی مشخص با رویکرد تیمی و گروهی ویژه مدارس، تدوین شیوه‌های خاص ارزشیابی در این کلاس‌ها، توسعه امکانات آموزشی ویژه مدارس چندپایه و در نظر گرفتن امتیازاتی با توجه به سختی شرایط کار معلمان چندپایه خیلی موثر است».

برنامه‌های توانمندسازی و دانش‌افزایی معلمان چندپایه:

از جمله دیگر راهبردهای برگرفته از نظر مشارکت‌کنندگان در پژوهش برای توسعه حرفه‌ای معلمان چند پایه مواردی چون «تشکیل جلسات هفتگی معلمان چندپایه و به اشتراک گذاشتن تجربیات معلمان چندپایه، برگزاری جلسات تخصصی برای معلمان چندپایه، آشنایی با روش‌های آموزش تلفیقی، به روز کردن روش‌ها و فنون تدریس، برگزاری منظم کارگاه‌های آموزشی، استفاده از مدرسان زبده در کلاس‌های آموزشی، برگزاری مسابقات علمی ویژه‌ی معلمان، شنیدن نظرات معلمان از سوی مسئولین و ترتیب اثر دادن به نظرات معلمان، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ، استفاده از فضای مجازی و اینترنت، برگزاری سمینارها و گردهمایی‌ها و آموزش و آگاهی‌بخشی به خانواده‌های عشایری و روستایی» بود.

گزیده‌ای از نظرات مشارکت‌کنندگان چنین است: «برای موفقیت در آموزش کلاس‌های چندپایه و برطرف کردن موانع آموزشی، فرصتی برای آزمون و خطا نداریم، زیرا حق این دانش‌آموزان ضایع می‌شود، بهترین و راحت‌ترین شیوه برای موفقیت، استفاده از تجربیات معلمانی است که قبلاً در مدارس چندپایه مشغول به تدریس بوده‌اند و تجربه کافی در این زمینه را دارند» (۱۲).

«تشکیل دوره‌های ضمن خدمت می‌تواند در شرایط فعلی در پیشرفت علمی معلمان چندپایه مؤثر باشد. ولی به شرط آن‌که به لحاظ کیفی از سطح بالایی برخوردار باشد و اثربخشی لازم را داشته باشد و به سطح سواد معلمان اضافه شود. مربوط به آموزش و نحوه تدریس و نحوه کلاس‌داری، مخصوص کلاس‌های چندپایه باشد» (۱۹).

تدوین محتوای آموزشی مناسب و در دسترس:

به باور مشارکت‌کنندگان در پژوهش تدوین محتوای آموزشی مناسب و در دسترس با تغییر ویژه در محتوای آموزشی دانشجویان تربیت معلم، رایگان بودن نشریات مخصوص معلمان چندپایه، تدوین محتوای آموزشی با رویکرد گروهی، در نظر گرفتن مشوق‌های موثر برای مطالعه کتاب و بهادادن به افزایش اطلاعات معلمان چندپایه راهبرد موثری در توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

است. در این رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان (۱۷) می‌گوید: «یکی از راه‌های افزایش معلومات، مطالعه کتاب است، البته کتاب‌هایی که در رابطه با کلاس‌های چندپایه باشد. متأسفانه در مدارس چندپایه کتاب‌هایی که مربوط به مسائل آموزشی و حرفه‌ی معلمی باشد خیلی کمیاب یا اصلاً وجود خارجی ندارد».

افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی:

بر اساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی در زمینه‌هایی چون اعطای وام با سود پایین به معلمان، تسهیل استفاده از مکان‌های تاریخی- فرهنگی و ارائه خدمات رفاهی رایگان به معلمان چندپایه می‌تواند مشوق‌های خوبی برای ایجاد انگیزه در معلمان چندپایه در مسیر توسعه حرفه‌ای باشد.

یکی از مشارکت‌کنندگان (۱۳) در این زمینه معتقد است: «از نظر حقوق و مزایای هیچ تفاوتی بین معلم چندپایه و معلم تک‌پایه وجود ندارد و این یک تبعیض به شمار می‌آید که در برخی موارد مورد اعتراض معلمان چندپایه قرار می‌گیرد. معلمی که باید ده‌ها کیلومتر را طی کند و ساعت‌ها در مسیر باشد تا به محل کارش برسد با معلمی که فاصله‌ی محل سکونتش تا محل کارش کمتر از ده دقیقه است نباید تفاوتی داشته باشد؟ آیا نباید امتیازاتی برای معلمان چندپایه قائل شد تا با انگیزه بیشتری به توسعه‌ی حرفه‌ای خود بپردازند؟».

پشتیبانی سخت افزاری و نرم افزاری از مدارس چندپایه:

پشتیبانی سخت افزاری و نرم افزاری از مدارس چندپایه با ایجاد تمهیداتی چون تسهیل دسترسی به اینترنت، دردسترس بودن وسایل کمک آموزشی، تجهیز مدارس چندپایه به فناوری‌های نوین آموزشی، در نظر گرفتن سرویس ایاب و ذهاب دانش‌آموزان مدارس چندپایه از جمله دیگر راهبردهای برگرفته از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش در توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بود. برای نمونه مشارکت‌کننده (۱۵) می‌گوید: «مدارس چندپایه در کشور ما جزو محروم‌ترین مدارس به لحاظ تجهیزات و امکانات به شمار می‌آیند و نیازمند یک تحول اساسی و بنیادین می‌باشند. باید بر اساس آخرین معیارها و استانداردها به لحاظ تجهیزات، فضای فیزیکی و امکانات نوسازی و مجهز شوند».

۶. پیامدها

کد انتخابی «پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای» شامل سه کد محوری «پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بر معلمان»، «پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بردانش‌آموزان»، «پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بر جامعه» می‌باشد. بر اساس جدول فوق تحلیل دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش در زمینه پیامدهای سه گانه حاوی نکات بسیار ارزشمندی بود که بدلیل رعایت اصل تلخیص و پرهیز از تکرار، به ذکر آنها در جدول بسنده گردید. در ادامه نمونه‌هایی از نظرات افراد

ذکر می‌شود.

جدول ۶. پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه

کدانتخابی	کدمحوری	کدهای باز
پیامدهای توسعه حرفه‌ای	پیامدهای توسعه حرفه-ای بر معلمان	ارتقا سطح علمی معلمان، احساس کارآمدی معلمان، احساس خشنودی معلمان، احساس مفید بودن معلمان، اثربخشی معلمان، احساس آرامش روحی روانی معلمان، خستگی کمتر معلم، رضایت شغلی معلم، رشد اخلاقی معلم، تربیت نیروی ماهر مخصوص چندپایه، کاهش استرس واضطراب معلمان، تربیت معلم متفکر، افزایش پشتکار معلمان، به روز شدن اطلاعات معلمان، تقویت اعتماد به نفس معلمان، تقویت خودباوری معلمان، افزایش قرب و منزلت معلمان، تناسب سطح انتظارات معلمان از دانش آموزان، آموزش راحت و روان معلم، رضایت معلمان از دانش آموزان
	پیامدهای توسعه حرفه-ای معلمان بر دانش آموزان	ارتقا سطح علمی دانش آموزان، پرورش استعداد های بالقوه دانش آموزان، توانمندی دانش آموزان، جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان، ارتقاء سطح زندگی دانش آموزان، پرورش تفکر خلاق در دانش آموزان، ادامه تحصیل دانش آموزان، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پایین آمدن نرخ ترک تحصیل دانش آموزان، رضایت دانش آموزان، علاقه مندی دانش آموزان به تحصیل، تربیت دانش آموزان مستعد در همه ی زمینه ها، آینده نگری مثبت دانش آموزان، آرامش خاطر دانش آموزان، برطرف شدن احساس نا امنی دانش آموزان، تقویت روحیه تلاش در دانش آموزان، امید به آینده در دانش آموزان، احساس کارآمدی دانش آموزان، احساس خشنودی دانش آموزان، تقویت خودباوری در دانش آموزان، تقویت اعتماد به نفس دانش آموزان
	پیامدهای توسعه حرفه-ای معلمان بر جامعه	ایجاد عدالت آموزشی در مناطق محروم، توسعه مدارس چندپایه، جلب نظر اجتماع، جلب نظر مسئولین، تامین منابع مالی مدارس چندپایه، ارزش پیدا کردن مدارس چندپایه، افزایش بار علمی مدارس چندپایه، محرومیت زدایی مناطق محروم، تلاش مسئولین برای رفع محرومیت، کاهش نرخ بی سوادی والدین، جلوگیری از مهاجرت روستائیان، جذب تمام دانش آموزان واجب التعلیم، رضایت مسئولین، رضایت والدین، تجهیز مدارس چندپایه، افزایش پژوهش، افزایش درصد قبولی، ریشه کن شدن بی سوادی، کمک به داشتن جامعه ای سالم و پویا، پویایی و شادابی مدارس چندپایه، تربیت شهروند خوب، تناسب آموزش با نیازهای دانش آموزان

پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه بر معلمان:

یکی از مشارکت کنندگان (۲) در رابطه با پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه می‌گوید: «یکی از پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه، توانمندی معلمان در امر تدریس در کلاس‌های چندپایه می‌شود». مشارکت کننده (۱۶) معتقد است: «توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان باعث افزایش دانش و آگاهی‌های معلمان چندپایه خواهد شد و سطح علمی او را بالا خواهد برد». مشارکت کننده (۵) می‌گوید: «رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان باعث می‌شود تا معلمان از شغل خود احساس رضایت کنند و کمتر دچار خستگی شوند همیشه سرحال و پر انرژی مشغول به تدریس باشند».

پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه بر دانش‌آموزان:

از نظر مشارکت کنندگان در پژوهش «وقتی معلمان چندپایه در کار تدریس و اداره کلاس‌ها چندپایه دارای مهارت و تخصص کافی باشند باعث ایجاد فضای شاد و با نشاطی در کلاس درس خواهند شد» (۱۴). «توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان باعث اعتمادبه‌نفس و خودباوری در دانش‌آموزان می‌شود، باعث می‌شود تا دانش‌آموزان به آینده امیدوار باشند و با دید باز و مثبت به آینده بنگرند و باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود» (۱۸).

«وقتی تجربه و دانش حرفه‌ای معلمان چندپایه بالا برود به تبع آن نتایج خوبی برای دانش‌آموزان در پی خواهد داشت و با آرامش خاطر بیشتر در کلاس‌های چندپایه حاضر خواهند شد و این آرامش خاطر به دانش‌آموزان نیز تسری پیدا خواهد کرد و احساس ناامنی در دانش‌آموزان از بین خواهد رفت و این امر باعث ایجاد انگیزه برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان خواهد شد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باعث رضایت‌مندی معلم و اولیای دانش‌آموزان خواهد شد و دانش‌آموزان از ادامه تحصیل در کلاس‌های چندپایه لذت خواهند برد» (۶).

پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه بر جامعه:

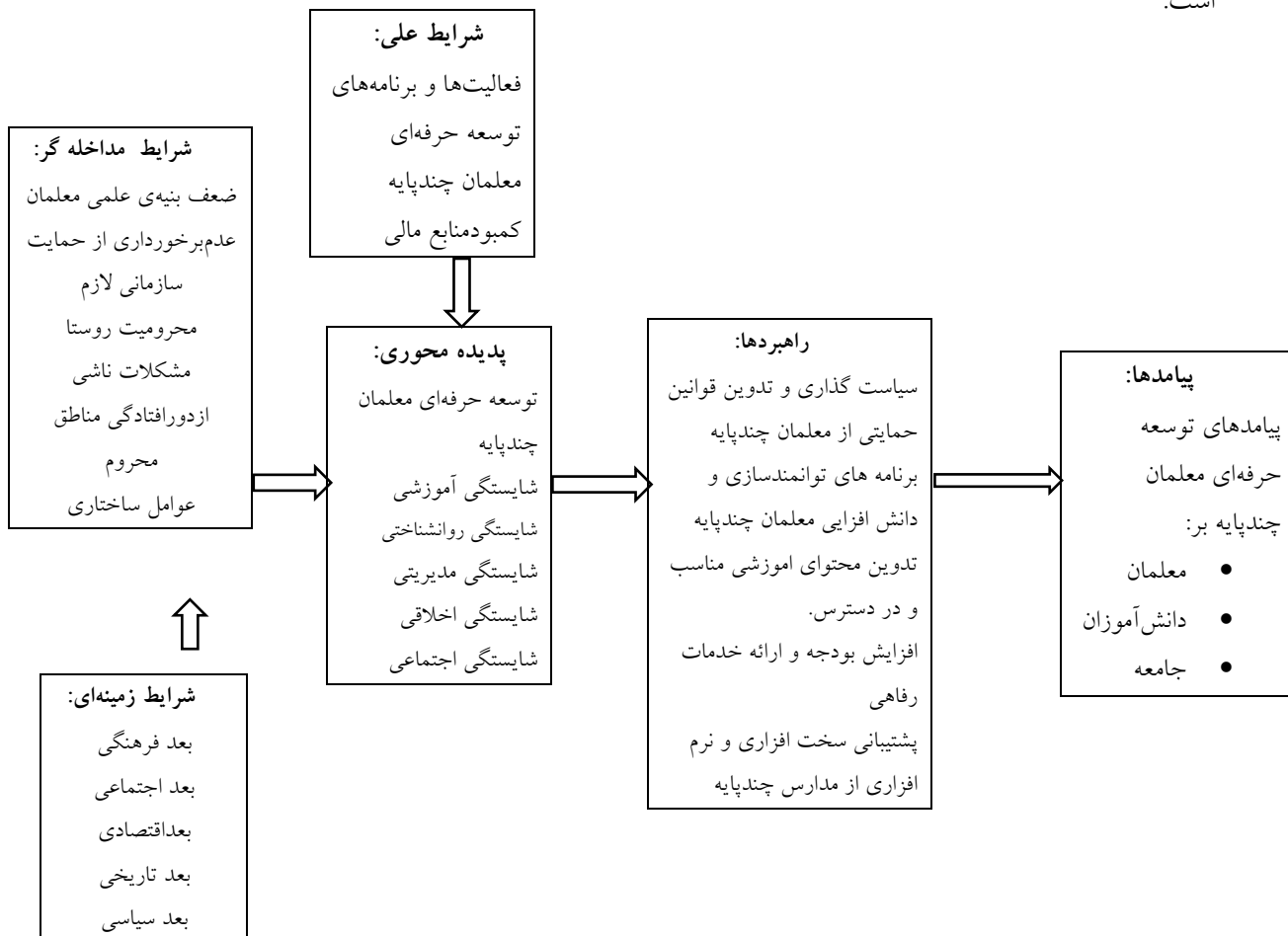
در رابطه با پیامدهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه بر جامعه یکی از مشارکت کنندگان (۹) می‌گوید: «رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه باعث جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها برای تحصیل فرزندان خود می‌شود زیرا بعضی از والدین اعتقاد دارند که مدارس چندپایه روستایی از کیفیت مناسب آموزشی برخوردار نیستند و فقط به خاطر تحصیل فرزندان خود به شهرها مهاجرت می‌کنند بسیاری از روستاییان که از نظر مالی وضعیت مناسبی دارند تنها و فقط به خاطر تحصیل فرزندان خود، در مدارس شهر از روستاها مهاجرت می‌کنند، در صورتی که اگر معلمان مدارس چندپایه توانمند باشند و در تدریس از مهارت‌های لازم برخوردار باشند، چرا این عقیده در مردم روستا رواج پیدا کند که مدارس چندپایه از کیفیت آموزشی بسیار پایینی برخوردار هستند و فرزندان آن‌ها در این مدارس چیز یاد نمی‌گیرند و به خاطر پیشرفت فرزندان خود به شهرها

مهاجرت کنند».

از نظر مشارکت‌کننده (۱۷) «اگر به توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بها داده شود باعث ایجاد عدالت آموزشی در مناطق محروم کشور خواهد شد و دانش‌آموزان به حق قانونی خود خواهند رسید».

مدل پارادایمی برآمده از داده‌ها:

در پاسخ به این پرسش که الگوی مفهومی مناسب برای توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه چیست؟، پس از مطالعه مبانی نظری موجود و مصاحبه با افراد صاحب‌نظر در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه، کدهای انتخابی و محوری مربوط به پدیده «توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه» احصاء و مدل نهایی تدوین شد. کدگذاری محوری به فرایند شکل‌دهی مقوله‌ها (اصلی و فرعی) اشاره دارد این کار با استفاده از یک پارادایم (مدل الگویی یا سرمشق) انجام می‌شود تا روابط بین شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها را نشان دهد که در شکل ۲ آمده است.

شکل ۲. الگوی پارادایمی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بر اساس طرح نظام‌مند نظریه داده‌بنیاد

بحث و نتیجه‌گیری

پدیده محوری:

با بازنگری های چند باره و نگاهی عمیق به داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها پدیده محوری در این پژوهش «توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه» بود. پدیده محوری مطابق نظر (Strauss & Corbin, 1998) به ما می‌گوید «چه چیزی باید اتفاق افتد؟ چه کنش‌ها یا واکنش‌های متقابل برای کنترل یا اداره کردن آن وجود داشته و بدان مربوط می‌شود؟» در این پژوهش همه عوامل و تاثیرات در جهت توصیف توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه حرکت می‌کنند. ایجاد روابط بین کدها و یکپارچه‌سازی آن‌ها نشان می‌دهد که توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه فرایندی چندوجهی و پویا در ابعاد آموزشی، روان‌شناختی، مدیریتی، اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی است. چنانکه هاسل (Hassel, 1999) توسعه حرفه‌ای را فرایندی جهت بهبود مهارت مربیان و شایستگی‌های موردنیاز آنان به منظور تربیت فراگیرانی با توانمندی‌های خاص در نظر می‌گیرد. در این فرآیند، مربیان به‌عنوان هسته مرکزی تغییرات آموزشی قلمداد می‌شوند که با قدرت و فعالیت خود توان ایجاد تغییر در سطوح فردی و جمعی را دارند. این کنش‌ها در بستر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و سیاسی موجود شکل می‌گیرند و هم‌زمان از مسائل و مشکلات ضعف بنیه علمی معلمان، عدم برخورداری از حمایت‌های سازمانی لازم، محرومیت روستا، مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم و عوامل ساختاری تاثیر می‌پذیرد. برطرف شدن موانع موجود در شکل‌گیری فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه و کمبود منابع مالی، پیامدهای مطلوب توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه در سطوح مختلف نظیر رشد حرفه‌ای معلمان، توانمندسازی دانش‌آموزان و توسعه مناطق محروم را در پی داشته و انتقال و کاربرد آموخته‌ها را موجب می‌شود. این یافته با یافته‌های پژوهش (Kohandel, 2021) و (Tayoni & Abocejo, 2023) همسویی دارد.

توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه در بردارنده فعالیت‌هایی است که معلمان در زمینه به روزرسانی دانش و تسلط بر مطالب و محتوای آموزشی هر شش پایه ابتدایی به صورت همزمان، آشنایی با شیوه‌های تلفیقی و فعال تدریس چندپایه انجام می‌دهند. در این مسیر معلمان چندپایه با چالش‌ها و دشواری‌های بسیار روبرو هستند. برخورداری از شایستگی روانشناختی و مجموعه منابع درون فردی نظیر امیدواری، خودکارآمدی، خوش بینی و مهم‌تر از همه تاب‌آوری به عنوان سرمایه‌ای روانشناختی (Luthans & Youssef, 2007) عزم و اراده جدی معلمان چند پایه برای ارتقاء کیفیت تدریس را برمی‌انگیزد. آنها چنانکه باندورا می‌گوید: «باور دارند هیچ مانع خارجی آنان را از انجام کار باز نخواهد داشت» (Bandura, 1997). لذا تلاش می‌کنند خود را به فضائل اخلاقی آراسته و توان مدیریتی خود را بهبود بخشند. تنوع قومیت‌ها و خرده فرهنگ‌های

موجود در مناطق روستایی و محروم را به رسمیت شناخته و در جهت تقویت ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی در تعامل با والدین و جوامع محلی تلاش کنند.

شرایط زمینه‌ای:

مفاهیم و کدهای برآمده از تحلیل داده‌های پژوهش‌گویی آن است که توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه وابسته به شرایط زمینه‌ای چون اقتصاد، جامعه و فرهنگ، تاریخ و سیاست است. در واقع ارتباط متقابلی بین توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه با ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، تاریخی و سیاسی وجود دارد. در بعد اقتصادی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه نیازمند صرف هزینه و تخصیص بودجه کافی در جهت اجرایی کردن برنامه‌های توسعه حرفه‌ای، تمهید زیرساخت‌ها و بهبود وضعیت معیشتی زندگی معلمان چندپایه است؛ اما چنانکه گفته شد این ارتباط یک سویه نبوده و دو وجهی است؛ یعنی معلم حرفه‌ای چندپایه نیز بر بعد اقتصادی جامعه تأثیری گذارد. آموزش صحیح و همه‌جانبه به دانش‌آموزان و جوامع محلی که اعتماد زیادی به معلم دارد، در اصلاح رفتارهای اقتصادی جامعه تأثیر بسزایی دارد. این ارتباط متقابل در سایر ابعاد نیز قابل بررسی است. در بعد اجتماعی - فرهنگی ناگفته پیداست که آموزش و پرورش امری اجتماعی و برخاسته از متن جامعه است. تقویت فرهنگ جامعه برای ارج نهادن به منزلت معلم، حفظ شان و منزلت اجتماعی معلمان و بهادادن به امر تعلیم و تربیت موجبات رشد و بالندگی معلم و جامعه را فراهم می‌کند. معلم حرفه‌ای چندپایه نیز در آگاهی بخشی به جوامع روستایی و محروم در زمینه سنت‌ها، ارزش‌ها، هنجارها و نگرش‌های فرهنگی نقش کلیدی دارد. در بعد سیاسی نیز نوع تفکر و اندیشه سیاست‌گذاران در وضع قوانین و سیاست‌های حمایتی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه، ارتقاء کیفیت عملکرد این معلمان در مناطق محروم و دورافتاده را در پی خواهد داشت. معلمان نیز با انگیزه کافی به تربیت سیاسی و جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان همت خواهند گماشت. در بعد تاریخی درس گرفتن از آموزه‌های تاریخی در تدریس چندپایه نظیر تجربه مکتب‌خانه‌ها در ایران بر توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه موثر است. معلم حرفه‌ای چندپایه نیز در تحولات تاریخی و فرهنگی نقش آفرینی می‌کند.

شرایط علی:

فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه شامل برگزاری دوره‌های آموزشی و جلسات دانش‌افزایی، استفاده از تجارب پیشکسوتان و اساتید دانشگاه، ارتقاء و به‌روز رسانی دانش و اطلاعات با مطالعه منابع جدید درسی و مقالات و نشریات مرتبط با کلاس‌های چندپایه، پژوهش و تحلیل کتب درسی و آشنایی با روش‌های نوین تدریس چندپایه عامل مهمی در توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه است.

کمبودمنابع مالی در مدارس چندپایه نیز عامل مهمی در بروز مشکلات و چالش‌های پیش روی

توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه شامل فرسودگی و کمبود تجهیزات مدارس، کمبود امکانات رفاهی و بهداشتی، دشواری دسترسی به رسانه‌های ارتباط جمعی، عدم دسترسی به اینترنت، مشکل رفت و آمد معلمان چندپایه، کافی نبودن حقوق و مزایا نسبت به سختی کار، گستردگی مناطق محروم و افزایش هزینه برای دولت، عدم تشکیل دوره‌های آموزشی، فضای نامناسب فیزیکی کلاس و مدارس چندپایه است.

شرایط علی استخراج شده در این پژوهش هستند که مستقیماً به توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه منجر می‌شوند. این یافته با یافته‌های پژوهش (Kohandel, 2021) و (Mason & Burns, 2014) همسویی دارد.

در تبیین این یافته باید گفت توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه باید پاسخی برنامه‌ریزی‌شده و انعطاف‌پذیر به نیازهای معلمان و مدرسه باشد که ممکن است شامل، مشاهدات همکار یا همکاران، دروس نمایشی، کارگاه‌ها، گروه‌های کوچک طراحی درس، جلسات مشورتی، سمینارها، جلسات سخنرانی، بورس‌های تحصیلی، گردهمایی‌ها، فرصت‌های بازاندیشی، مطالعه‌ی ادبیات حرفه‌ای، طراحی‌های گروهی، مشاهده‌ی دروس معلمان ارشد، گروه‌های رشد حرفه‌ای، همکاری دپارتمانی و بین‌رشته‌ای، گزارش کتبی و تشکیل گروه‌های پژوهشی و نگارش پروژه‌های تحقیقاتی گروه‌های رهبری، استفاده از مجلات و روزنامه‌های آموزشی، برنامه‌های ویدیویی، استفاده از ارائه‌های ویدیویی، نوارهای دیداری و تله کنفرانس‌ها و ارائه‌های بازخوردها است (Glickman, Gordon & Ross-Gordon, 2001)؛ اما پاسخگویی به این نیازها و انجام فعالیت‌ها و دستیابی به اهداف توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه بدلیل کمبود منابع مالی با مشکلات بسیاری مواجه است. از یک‌سو بودجه پرداختی به ادارات آموزش و پرورش و مدارس از سمت دولت پاسخ‌گوی نیازها و هزینه‌ها نبوده و از سوی دیگر لزوم بهبود مستمر کیفیت خدمات آموزشی ارائه‌شده توسط معلمان چندپایه نیازمند تخصیص منابع مالی و صرف هزینه‌هاست.

شرایط مداخله‌گر:

تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهند علاوه بر شرایط علی که به‌طور مستقیم بر توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه تاثیر می‌گذارند؛ عواملی وجود دارند که در ارتباط با این شرایط بوده تاووم یا عدم تاووم توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه را موجب می‌شوند. (Strauss & Corbin, 1998) این شرایط را شرایط مداخله‌گر می‌دانند که در پژوهش حاضر شامل «مسائل و مشکلات معلمان چندپایه» می‌باشد که عبارتند از: ضعف بنیه‌ی علمی معلمان، عدم برخورداری از حمایت سازمانی لازم، محرومیت روستا و مشکلات ناشی از دورافتادگی مناطق محروم درکنار عوامل ساختاری چون عدم برنامه‌ریزی درسی خاص مدارس چندپایه، کمبود شدید زمان و حجم بالای محتوای کتب درسی. این یافته با یافته‌های پژوهش (Esmaeeli, 2016)؛ (Kamel, 2013)؛

(Asdaki, 2001) و (Nazari, 2020) همسویی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت معلمان چندپایه مشکلاتی دارند، که نحوه توسعه حرفه‌ای آنان را متأثر می‌سازد. بررسی مصاحبه‌ها نشان می‌دهند که معلمان چندپایه به دلیل شرایط دشوار و مسائل مختلفی که به لحاظ، شخصی، اقتصادی، اجتماعی دارند، فرصت توسعه حرفه‌ای را از دست می‌دهند.

درآمدهای خانواده در مناطق روستایی کم است و مشارکت مالی در آموزش از منابع غیردولتی ناچیز است. کودکان باید به‌جای فعالیت‌های مدرسه به وظایفی از قبیل کشاورزی در مزرعه بپردازند. والدین در مناطق روستایی نسبت به افراد شهری مشابه خود آموزش رسمی کمتری دیده‌اند و برای آموزش ارزش کمتری قائل هستند. محیط خانه برای رسیدگی به نیازهای آموزشی کودکان نامناسب است. کودکانی که به مدرسه می‌روند ممکن است سوء تغذیه داشته باشند و از لحاظ سلامتی در وضعیتی نامناسب باشند که این مسئله، فشار زیادی را بر تنها معلمی که با تعداد زیادی دانش‌آموز در محدوده سنی ۴ تا ۱۴ سال در اتاقی که با کمبود منابع و امکانات اولیه روبه‌روست وارد می‌کند (Mkosana & Kapesa, translated by Moharram) (Aghazadeh, 2009). به عبارت بهتر، معلمان چندپایه در مناطق محروم و دورافتاده شاهد محرومیت در ابعاد مختلف آن نظیر «محرومیت زیست محیطی، عدم دسترسی به حداقل شرایط و استانداردهای مناسب زیست محیطی، محرومیت سیاسی، عدم امکان مشارکت حداقل در تعیین موقعیت و تصمیم‌گیری‌های سیاسی در یک محدوده‌ی معین جغرافیایی یا ملی، محرومیت اقتصادی، عدم دسترسی به درآمد لازم برای تأمین حداقل زندگی و محرومیت اجتماعی - فرهنگی، عدم برخورداری از حداقل شرایط اجتماعی - فرهنگی برای پذیرفته شدن به‌عنوان یکی از اعضای جامعه و تأمین حداقل نیازهای فرهنگی (Fakuhi, 1997)» هستند.

به نظر می‌رسد عدم رسیدگی اصولی به مشکلات معلمان و مدارس چندپایه و عدم تجربه تغییر محسوس و تاثیرگذار از سوی مشارکت‌کنندگان در پژوهش باعث شده که در پاسخگویی به این سوال وزن عوامل محدود کننده بیشتر بوده و به عوامل مداخله‌گر تسهیل کننده اشاره‌ای نشده است. کارکنان یک سازمان همیشه بر اساس میزان ارزشی که سازمان برای آنان و ایجاد رفاه و آسایش و امنیت آنان قائل است، اعتقاد و علاقه خاصی به سازمان پیدا کرده و حمایت سازمانی را درک می‌کنند (hematinejad, hamidi & alahyari, 2012)؛ آنچه در تجربه مشارکت‌کنندگان در این پژوهش یافت نشد.

معلمان به‌عنوان عامل‌های اصلی تعلیم و تربیت، نقش بسیار مهمی در پرورش و شکوفایی افراد مستعد و شایسته در جهت رشد و اعتلای نظام آموزشی در عرصه رقابت بین‌المللی دارند. از این رو، هر چه سطح دانش، توانایی، قابلیت، تخصص و تعلق سازمانی آنان بالاتر باشد، نظام تعلیم و

تربیت همواره موفق‌تر، پویاتر و موثرتر خواهد بود. بر این اساس، توجه کردن به قابلیت حرفه‌ای معلمان و فراهم کردن شرایط مساعد برای رشد و پیشرفت آنان از مسئله‌های مهم نظام آموزشی کشور و از دغدغه‌های اصلی کشورهای خواهان رشد، توسعه و خود شکوفایی است.

راهبردها

از نظر (Strauss & Corbin, 1998) راهبردها اعمال، تعاملات، کنش‌هایی هستند که در طرز عمل عادی و چگونگی مدیریت موقعیت‌ها، توسط افراد در مواجهه با مسائل به کار می‌رود. راهبردهای توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چندپایه در این پژوهش شامل سیاست گذاری و تدوین قوانین حمایتی از معلمان چندپایه، برنامه‌های توانمندسازی و دانش افزایی معلمان چندپایه، تدوین محتوای آموزشی مناسب و در دسترس، افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی و پشتیبانی سخت افزاری و نرم افزاری از مدارس چندپایه است که در بخش روش‌های تدریس نوین و موثر با یافته‌های پژوهش (Klidari, 2020؛ Darwishnour, 2020 و Ezzati, 2020) در بخش در دسترس بودن مواد آموزشی، اعتماد والدین و نظارت مستمر با یافته‌های پژوهش (Tayoni & Abocejo, 2023) همسویی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت توسعه حرفه‌ای معلمان منبعی برای افزایش دانش، بینش و مهارت‌های معلمان در زمینه‌های گوناگون است که می‌تولند زمینه‌ساز تغییر در رفتار معلم و همچنین دستیابی به سطحی از توسعه حرفه‌ای معلمان گردد. بدین منظور تدوین سیاست‌های تشویقی و حمایتی در سطح کلان تصمیم‌گیری سازمانی نظیر پیش بینی فوق العاده ویژه سختی شرایط کار برای معلمان چندپایه، برخورداری از معلم‌یار در مدارس چندپایه، وضع قانون مبنی بر عدم تدریس بیش از سه پایه برای معلمان چندپایه، افزایش بودجه و ارائه خدمات رفاهی و برنامه ریزی هدفمند فعالیت‌ها و برنامه‌های توانمندسازی معلمان چندپایه در زمینه به روزرسانی دانش و مهارت‌ها و بهره‌مندی از تجربیات همکاران و آموزش و آگاهی بخشی به خانواده‌های عشایری و روستایی؛ فرصت‌های مناسبی برای یادگیری دانش و مهارت در مدرسه و کلاس درس فراهم می‌سازند که در نتیجه آن عملکرد معلم بهبود می‌یابد. از سوی دیگر باید توجه نمود که رشد معلمان نیازمند تعهد نسبت به توسعه حرفه‌ای به گونه‌ای است که هدف آن بهبود تدریس خود معلمان بر اساس تجربه افزایش یافته، دانش جدید و آگاهی نسبت به تغییرات آموزشی است. رشد معلمان، عمیقاً ریشه در تمایل آن‌ها به تغییر در چگونگی تدریس و آنچه تدریس می‌کنند نیز دارد.

پیامدها

کنش‌ها و واکنش‌های معلمان در جریان توسعه حرفه‌ای تحت شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، منجر به پدیداری پیامدهای گوناگون می‌شود. توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه پیامدهای مطلوبی در سطح معلمان، دانش آموزان و جامعه در پی خواهد داشت. این یافته با بخش‌هایی از یافته‌های

پژوهش (Kohandel, 2021) و (Beihammer & Hascher, 2015) همسویی دارد.

توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه موجب تغییر در دانش (ارتقاء سطح علمی و به روز شدن اطلاعات) و نگرش (کارآمدی، خشنودی، آرامش روحی روانی، رضایت شغلی، رشد اخلاقی، کاهش استرس و اضطراب، تقویت اعتماد به نفس و خودباوری) معلمان و دانش آموزان و تقویت مهارت (مهارت های تدریس) در معلمان خواهد شد. همچنین کاهش نرخ ترک تحصیل و افت تحصیلی در دانش آموزان و تقویت روحیه تلاش و امید به آینده در آنان از دیگر پیامدهای مطلوب توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه است؛ اما مهم‌ترین پیامد توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه در سطح مناطق محروم و روستایی دستیابی به فرصت های برابر آموزشی و برقراری عدالت آموزشی در مناطق محروم است که به نوبه خود پیامدهایی چون جذب تمام دانش آموزان واجب‌التعلیم، جلب نظر اجتماع در ارزشمندی مدارس چندپایه، افزایش بار علمی مدارس، تلاش مسئولین برای محرومیت زدایی از مناطق محروم، کاهش نرخ بی سوادی والدین و جلوگیری از مهاجرت روستاییان را در پی خواهد داشت. از نظر الفونسو (Alphonso, 2012) توسعه حرفه‌ای معلمان مجموعه‌ای از فرایندها و فعالیت‌های طراحی شده باهدف افزایش دانش، مهارت و یا تغییر در نگرش و عقاید آنها است که در نهایت موجب بهبود بخشی به عملکرد دانش آموزان و دستیابی مؤثرتر به اهداف آموزشی می‌شود.

در پایان باید گفت دستیابی کودکان مناطق محروم به فرصت‌های برابر آموزشی موجب پرورش استعداد های بالقوه دانش آموزان، توانمندسازی، آینده‌نگری مثبت، خودکارآمدی و خودباوری آنان و بالتبع رشد و آبادانی مناطق محروم خواهد شد. موفقیت کودکان به‌طور معناداری تحت‌تاثیر دسترسی به معلمان حرفه‌ای با کیفیت و واجد صلاحیت در ابعاد مختلف آموزشی، روان‌شناختی، مدیریتی، اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی است. در این فرآیند معلمان چندپایه به‌عنوان هسته مرکزی تغییر قلمداد می‌شوند که با قدرت و فعالیت خود توان ایجاد تغییر مطلوب در سطوح فردی و جمعی را دارند. این کنش‌ها متاثر از بستر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و سیاسی موجود بوده و هم‌زمان بر این شرایط تاثیر می‌گذارد؛ اما فقدان سیاست‌گذاری‌های کلان، جامع‌نگر و تخصصی در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه، چشم انداز روشن و امیدبخشی را در جهت نیل به هدف مطلوب توسعه عدالت آموزشی در مناطق محروم نشان نمی‌دهد. عدم برخورداری از چشم انداز روشن و اتخاذ سیاست‌ها و راه‌حل‌های مقطعی، سطحی و زودگذر در ارتباط با موانع و چالش‌های توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه از جمله عوامل بازدارنده توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه است. معلمان چندپایه مرکز ثقل فرهنگی-تربیتی در مناطق محروم هستند و برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها باید در جهت رشد و ارتقاء کیفیت آن باشد.

پیشنادهای کاربردی

در تحلیل داده‌های پژوهش دو نیاز اساسی از سوی اکثریت مشارکت‌کنندگان در پژوهش مطرح شده است که پیشنهاد می‌شود در طراحی هرگونه برنامه یا اقدام در جهت توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه مورد نظر قرار گیرد:

۱. برنامه‌ریزی خاص کلاس‌های چندپایه در ابعاد گوناگون برنامه ریزی درسی (تدوین محتوای خاص کلاس‌های چندپایه، شیوه‌های تدریس و ارزشیابی مدارس چندپایه، شیوه ارزیابی عملکرد معلمان چندپایه و ...) مورد انتظار بود. نتایج این پژوهش با توجه به دریافت نظرات معلمان چندپایه، می‌تواند در هر دو سطح سیاست‌گذاری و اجرای برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه کمک‌کننده باشد.
۲. تربیت معلم چندپایه به شکل اصولی از دیگر مسائل پرتکرار در این پژوهش و همچنین مرور سایر پژوهش‌های صورت گرفته در ارتباط با معلمان چندپایه بود.
۳. نیاز به آموزش‌های تکمیلی و به روزرسانی اطلاعات و دانش از سوی معلمان چندپایه به شدت احساس می‌شود. با توجه به انگیزه بالای این معلمان برای عملکرد و کارآیی بهتر، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، دعوت از اساتید باتجربه، شرکت در اجتماعات یادگیری و نشست‌های تخصصی و راه‌اندازی کتابخانه دیجیتالی با توجه به صعب‌العبور بودن مناطق محروم و روستایی و عدم دسترسی به منابع لازم، پیشنهاد می‌گردد.
۴. طراحی برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان با محوریت الگوی پیشنهادی این پژوهش پیشنهاد می‌گردد.

پیشنادهای پژوهشی

۱. به سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌شود با توجه به الگوی برآمده از این پژوهش به پیمایش نظرات سایر معلمان چندپایه در جامعه آماری گسترده‌تر به روش کمی بپردازند.
۲. انجام مطالعات تطبیقی در زمینه چگونگی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه در کشورهای که تجربه موفق‌تری در این زمینه دارند، پیشنهاد می‌گردد.

محدودیت‌ها

۱. صعب‌العبور بودن مناطق محروم و روستایی و دشواری دسترسی به معلمان چندپایه برای مصاحبه حضوری یکی از محدودیت‌های این پژوهش بود.
۲. فرصت محدود معلمان چندپایه برای گفتگوی عمیق با توجه به فشردگی زمان و برنامه کار کلاس چندپایه محدودیت دیگر بود. لذا در برخی موارد ادامه مصاحبه به صورت تلفنی و مکتوب انجام شد.

منابع

- Aghazadeh, Moharram and Fazli, Rokhsare. (2010). Teaching guide in multi-graded classes. Tehran: Aizh. [Persian]
- Alphonso, T. B. (2012). *Determining impact: using formative evaluation in a professional development program for teachers of mathematics and science*. Louisiana State University and Agricultural & Mechanical College.
- Asdaki, Pari. (2001). Investigating the problems of existing methods in multi-grade classes and presenting more suitable teaching methods in these classes in Golpaygan city, Golpaygan city education research plan. [Persian]
- Bandura, A. (1997). (1997a). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Beihammer, K.H & Hascher, T. (2015). "Multi-grade teaching practices in Austrian and Finnish primary schools". *International Journal of Educational Research*, 74: 104– 113.
- Birch, Ian and Lally, Mabbeck. (2000). *Multigrade teaching in primary schools*, translated by Parivash Jafari, Tehran: International Scientific Cooperation Office of the Ministry of Education and Metacognitive Publications of Andisheh. [Persian]
- Danaeifard, H. (2005). *Inductive Approach To Building Theory: Grounded Theory Strategy*. *Daneshvar Raftar*, 12(11), 57-70. [Persian]
- Darwishnour, R. (2020). *Identifying barriers to the use of new teaching methods in multi-grade classrooms from the perspective of professors on the campuses of Farhangian University in Mazandaran Province*. Master Thesis, Shahed University, Faculty of Humanities. [Persian]
- Demirel, T., & Kurt, T. (2021). Evaluation of boarding secondary schools in terms of educational equity. *Journal of Qualitative Research in Education*, 26, 53-87. <https://doi.org/10.14689/enad.26.3>
- Ebrahimi, S. (2022). Systematic review of multigrade classrooms studies. *Research in Curriculum Planning*, 18(71), 101-131. doi: 10.30486/jsre.2022.1942509.2007
- Esmaeeli, Mosayeb. (2016). Investigating the relationship between the problems of multi-graded classes with the motivation of students' academic progress and the work motivation of elementary school teachers in Miandoab city in the academic year of 1994-1995, master's thesis in educational planning. [Persian]
- Ezzati, Kh. (2020). A study of teaching methods and strategies in multigrade classrooms with emphasis on self-directed learning method. *Management Research in the Islamic World*, 2 (2), 61-90. [Persian]
- Fakuhi, Nasser. (1997). *Inequality and Deprivation*, Architecture Studies and Research Center, Tehran. [Persian]
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2001). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach*. Allyn & Bacon/Longman Publishing, a Pearson Education Company, 1760 Gould Street, Needham Heights, MA 02494. Web site: <http://www.abacon.com>.
- Hassel, E. (1999). *Professional development: Learning from the best*. Oak

- Brook, IL: North Central Regional Educational Laboratory.
- hematinejad, M., hamidi, M., & alahyari, M. (2012). The Relationship between Perceived Organizational Support and Organizational Citizenship Behavior in Experts of National Olympic and Paralympic Academy of Iran. *Sport Management Journal*, 4(13), 27-43. doi: 10.22059/jsm.2012.28711.[Persian]
- Kamel, S. (2013). Multigrade education: application and teacher preparation in Egypt.
- Klidari, A. (2020). *Identifying the most effective method of teaching multi-grade nomadic classes in education in Razaviyeh region*. Master's Degree, Sanabad Golbahar Higher Education Institute. [Persian]
- Kohandel, Marzieh. (2021). Common practices of teachers from multi-graded schools. In Maryam Shahrabadi (collector). *Multigrade classes* (pp. 114-120). Tehran: Harizi Educational Research and Program Organization, Publications and Educational Technology Office. [Persian]
- Luthans, F., & Youssef, C. M. (2007). Emerging positive organizational behavior. *Journal of management*, 33(3), 321-349.
- Mason, D.A, and Burns, RB. (2014). "A Review of the literature on combination classes". Riverside: University of California, California educational research cooperative.
- Matshidiso, J (2014). " Quality Basic Education for all Challenges in: Multi-grade Teaching in Rural schools". *Mediterranean Journal of Social Sciences MC SER Publishing, Rome- Ital.5(1).531-536*.
- Mehromhammadi, Mahmoud. (2013). *Rethinking the Process of Teaching-learning and Teacher Training*, Third Edition, Tehran: Madrese Publications. [Persian]
- Mkosana, C., Kapesa, M. J. (2007). *Multigrade teaching*, translated by Moharram Aghazadeh. Tehran: Aizh. [Persian]
- Mortazavizadeh, Seyyed Heshmatolah. (2015). *Management and planning of multi-graded classes*. Tehran: Korosh. [Persian]
- Moslehabadi, Massoud; Alborziyan, Mohammad; Pelevardi, Nayereh; Naghizadeh, Ahmad; Nouri, Yousef and Kamari, Mehdi. (2013). *Statistical Yearbook of the Ministry of Education*. Tehran: Borhan Cultural Institute. [Persian]
- Nazari, A. (2020). *Identifying sources of job stress in multigrade teachers: A qualitative study*. Master Thesis, Zanzan University, Faculty of Humanities. [Persian]
- Pourghayoumi, Ali. (2022). Multi-grade classes in the language of statistics and figures, *Journal of elementary education*, 26 (1), pp 26-27. [Persian]
- Richardson,k. (2001). The standpoint collegian a ground master characteristic, *The Journal of curriculum*, 26, pp39-49.
- Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet (1998), *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage.
- Taherizadeh, Samaneh. (2013). *Measuring and comparing the internal effectiveness of multi-grade and single-grade lesson categories in the primary schools of central province during the seals of 2016 to 2019*, Master's thesis in Curriculum Planning of Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [Persian]

- Tayoni, A. C., & Abocejo, F. T.(2023). The Multigrade Education Program: A Policy Evaluation, *International Journal of Academic Pedagogical Research (IJAPR)*,7(1),1-6.
- Vaillant, Denise, y and Manso, Jesús, (2013), Teacher education programs: learning from worldwide inspiring experiences, *JOURNAL OF SUPRANATIONAL POLICIES OF EDUCATION*, n 1, 94-115.
- Vasquez-Martinez, C. R., Flores, F., Gonzalez-Gonzalez, F., Zúñiga, L. M., Guerra, M., Espino, P., ... & Torres-Mata, J. (2021). *A sketch of reality: The multigrade classroom in context of the reform of basic education*. BCES Conference Books, 2021, Volume 19. Bulgarian Comparative Education Society. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED613948.pdf>
- Veeon, S. (2002). Cognitive and Non Cognitive Effect of Multi – Age Classes. *Best Evidence Synthesis. Review of Educational Research*. 65 (4).
- Zare Khormizi, H., Saadatmand, Z., & Keshtiarai, N. (2020). Effective communication strategies in multilevel classrooms based on teachers' lived experiences. *Education in Law Enforcement Sciences*, 7 (25), 287-308. [Persian]

Extended Abstract

Developing A Model for Multi-Grade Teachers' Professional Development: A Grounded Theory Study

Zhila Heidari Naghdali¹, Mohammad Javdani², Ali Shiravani Shiri³, and Hojatollah Saleh Abadi⁴

Introduction

Education is a fundamental human right and is at the center of human potential development. Despite the necessity for all individuals, especially children, to have equal access to quality education, many children in various parts of the world, including Iran, are deprived of equal educational opportunities due to factors such as poverty, gender, parental income, living in deprived and remote areas, lack of schools, and shortage of teachers. Therefore, in order to address the crisis related to the development of inclusive education and remove the financial barriers in deprived and sparsely populated rural areas, developing multi-grade schools has been put on the agenda of educational policymakers in many countries.

Given the widespread use of multi-grade classes as a tool for education in remote and deprived areas, and the critical role of multi-grade teachers as the mainstay of various educational programs in improving the quality of such schools, multi-grade teachers' professional development is essential. Professional development is the key to the progress and professional growth of teachers, and the success of educational sectors in educating students is significantly affected by teachers' access to and participation in high-quality professional development programs.

Research Question

What are the key elements of a model developed for multi-grade teachers' professional development?

Methods

In this research, grounded theory, as a qualitative research approach aimed at uncovering the meanings of people's social actions, interactions, and experiences, was used as the study method. Therefore, the study participants' perceptions about the process, content, strategies, context, and consequences of participation in multi-grade teachers' professional development programs and the relationships between them were investigated. The purposive (criterion-based) sampling technique was used to select 20 participants, including three administrative experts, six educational leaders, and 11 multi-grade teachers. The inclusion criteria included at least 25 years of teaching experience in multi-grade classes. These individuals had extensive experience in teaching multi-grade classes and were highly knowledgeable about the research topic. A semi-structured interview was used to collect data and record participants' experiences and perspectives. In the process of data collection, assumptions, concepts, and themes were accumulated

-
1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, FarhangiyaniUniversity, Tehran, Iran (Corresponding Author) (zh.heidari@cfu.ac.ir)
  2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran (m.javdani@cfu.ac.ir)
  3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran (ali_shiravani@yahoo.com)
  4. Elementary School Teacher, Sabzevar, Khorasan Razavi Province, Iran (y.ch.st.225@gmail.com)

step by step. Data collection continued until theoretical saturation was reached. Open, axial, and selective coding was used to analyze the data. The quality or validity of the research was ensured using long-term involvement and continuous observation methods (interviews with individuals with 25 years of work experience in multi-grade schools), member checking (the transcription of interviews was made available to participants for their approval), and methodological triangulation (using various data collection methods such as library studies, specialized sources and texts, as well as semi-structured interviews).

Results

Through a three-stage data analysis process, 371 open codes, 25 axial codes, and six selective codes were obtained in the form of a paradigm model with six dimensions, including “causal factors” (two categories: multi-grade teachers’ professional development programs and lack of financial resources), “multi-grade teachers’ professional development” (five categories: educational competence, psychological competence, managerial competence, ethical competence, and social competence), “strategies” (five categories: policy making and legislation of multi-grade teachers’ protection laws, empowerment and knowledge enhancement programs for multi-grade teachers, development of suitable and accessible educational content, increased budget and provision of welfare, and hardware and software support for multi-grade schools), “contextual conditions” (five categories: cultural dimension, social dimension, economic dimension, historical dimension, and political dimension), “environmental conditions” (five categories: teachers’ inadequate content knowledge, lack of necessary organizational support, rural deprivation, problems rooted in the backwardness of deprived areas, and structural factors), and “consequences” (three categories: effects of professional development on teachers, effects of teachers’ professional development on students, and effects of teachers’ professional development on society). The integration of codes based on the existing relationships between them around the axis of multi-grade teachers’ professional development led to the formation of the paradigm model that reflected multi-grade teachers’ professional development.

Discussion and Conclusions

Providing equal educational opportunities for children in deprived areas will lead to the cultivation of students’ potential talents and their empowerment, promotion of a promising prospect, and increased self-efficacy and self-confidence, which in turn will result in the growth and development of deprived regions. The success of children is significantly influenced by access to qualified teachers in various educational, psychological, managerial, ethical, social, and cultural contexts. In this regard, multi-grade teachers are identified as the central nucleus of change who have the power and potential to create desirable changes at individual and collective levels. Their actions and practices are influenced by the abovementioned factors. However, the lack of comprehensive, forward-looking, and specialized policies concerning multi-grade teachers’ professional development dashes the hope of achieving the desired goal of educational justice in deprived regions. The lack of a clear vision and the adoption of short-term, superficial, and temporary policies and solutions are the major factors inhibiting multi-grade teachers’ professional development. Multi-grade teachers are the center of cultural-educational gravity in deprived areas, and educational planning and policymaking should focus on their professional growth and development.

Keywords: multi-grade teachers, professional development, grounded theory, equal education